

SZAKMAI BESZÁMOLÓ
A MÉZESKALÁCSOSOK ÉS GYERTYAÖNTŐK C. KIÁLLÍTÁSRÓL
Pályázati azonosító: 204106/02073 (3506/02079)

A kiállítás a Szentendrei Képtárban valósult meg (2015. november 27 - 2016. január 31.), második helyszíne a ráckevei Árpád Múzeum volt (2016. február 16 - május 25.). A két helyszínen közel hat hónapig volt látogatható. Tárgyi és illusztrációs anyagát a Ferenczy Múzeum gyűjteménye mellett a Néprajzi Múzeumból, a Tragor Ignác Múzeumból, a Déri Múzeumból és az aszódi Petőfi Múzeumból kölcsönöztük. A műhely berendezését magánszemélyek kiszúró formák és nagy mennyiségű díszítetlen mézesbáb elkészítésével támogatták.

A látványtervet - melyben a fa tablófelület és a piros szín a meghatározó – Karas Dávid készítette, és közreműködött a kivitelezésben is, az intézmény kiállítás rendező csoportjával.

A pályázottnál kevesebb keretösszeg miatt kiállítás-vezető nem készült. A Képtár épületének homlokzatára tervezett adventi naptár megvalósítását pedig felülírta az épület rossz állapotát elfedő molinó-álfal elhelyezésének terve, így a hely reklámértékét nem tudtuk kihasználni. De minden ablakba színes mézeskalács képek kerültek. Ezek, különösen Ráckevén az emeleti ablakokból "behívóként" működtek.

A látogatót egy Mikszáth-idézetet tartalmazó képes tabló vezette át a fogadótérből a három teremből álló kiállítótérbe. Az első teremben a mesterség eredetével, a mézesbáb-készítés kétféle - ütőfás és kiszúros, ejzolt - technikájával, alapanyagával, eszközeivel találkoztak a látogatók. Betekintést kaptak a nagyszámú ütőfa mintakincsének világába. Egy kirakó/párosító tábla segített feloldani az olykor mesébe illő formák jelentését, teret adva a játékokra a grafikus minták és a hozzájuk tartozó szöveges információk viszonylatában. Itt kaptak helyet a mesterség szentendrei vonatkozású dokumentumai - a céhlevéltől a leíró kartonig -, fényképei és tárgyai: munkaeszközök, díszítő kellékek és mézesbábok, amik hatvan év elteltével is épségben megmaradtak.

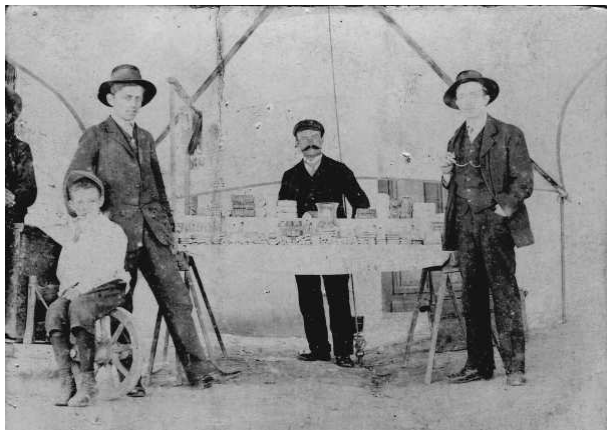
A kiállítás kifejezetten az Advent szakrális ünnepköréhez kapcsolódott, amelynek a mai ember is részese, utalva az elmúlt évszázadok változatos hagyományaira. Külön vitrinbe rendeztük a téma karácsonyi ünnepkörhöz kötődő tárgyait, bibliai jeleneteket, a Kisjézust és Szent Miklóst ábrázoló ütőfákat, puttynyos ördögöket, krampusz-formájú kiszúrókat. Ráckevén a kiállítás tavaszi időtartama lehetővé tette, hogy a húsvéti ünnepkört emeljük ki, a szakrális mintákat és újabb kiszúró formákat, beszéljünk a mézeskalács-ajándékozás alkalmairól, hagyományairól.

A második teremben egy vásári mézeskalácsos sátor nagyméretű fotója fogadta a látogatókat. Előtte mai mézeskalácsosok (Monor, Debrecen) vásári kollekcióját mutattuk be, felhívva a figyelmet, hogy a hagyományos díszítésmód ellenére sajátos stílusjegyeik alapján azonosíthatók az egyes mesterek termékei. És bemutattunk aszódi, iparos kiállításra készített remekmunkákat is. A vásárból a búcsúvásár vezetett át a mézeskalácsos mesterséghez a méhviasz révén társuló gyertyaöntéshez. Itt térünk ki a szintén a mézeskalácsosok által készített, faformákba öntött viasz offerek, fogadalmi tárgyak bemutatására, kultikus szerepére.

A gyertyaöntő tevékenységet a műhely eszközei képviselték, de az igazi kuriózum a szentendrei mester, Péterfi Gyula teljes gyertya-kollekciójának kiállítása volt. A gyertyaöntő mesterség révén megismertettük a látogatókat a gyertyák "használatával", szerepével a nemzetiségek különböző vallási tradícióiban és napjaink szokásaiban.

A harmadik terem a mézeskalácsos mesterséget a gyakorlat és a munkaeszközök oldaláról mutatta be. Itt volt a műhely számtalan kiszúró formával, több polcnyi díszítésre váró mézesbákkal, a díszítés kellékeivel. A falakon fénykép-sorozatok idézték a munkafolyamatokat, összegyűjtöttük a mesterség műszavait, olvashatták az ütőfás és a színes mézes receptjét. A terem másik felében rendeztük be a foglalkoztatót, ahol dokumentumfilmet is nézhettek az érdeklődők.

A kiállítás legnagyobb eredményének azt tartom, hogy ráirányította a figyelmet a – képzőművészet központú – város illetve múzeum történeti-néprajzi gyűjteményének rejtett értékeire. Elődeink tudatos tárgygyarapítása révén a múzeum 1954-ben megvásárolta a mai Rab Ráby tér 5. szám alatt 1930-tól működő Péterffy Gyula Duna viasz- és gyertyaüzeme teljes áruminta-készletét. A múzeum korabeli tudományos programjának része volt, hogy beszerezze a század derekán működő helyi iparos termékeit. Ha ez nem történt volna meg, most nem alkothatnánk pontos képet e szokástárgyaknak a korszakra jellemző típusairól, használatáról, készítmódjairól. Hamarosan Ottinger Károly Kígyó utcai műhelyének eszközei, vásári cégére, faragott mintafák és száznál is több kiszúró forma, fogadalmi tárgyak öntőmintái, és kész termékek is bekerültek a Ferenczy Múzeum néprajzi gyűjteményébe. Csak a mintafák szerepeltek népművészeti kiállításon, a mesterség anyaga tehát mindez ideig szinte rejtve maradt a nagyközönség és a szakma előtt is. Ezzel a kiállítással kezdődött, és reményeink szerint folytatódhat majd a kisváros iparosainak, illetve mesterségüknek a bemutatása, a gyűjtemény helyi vonatkozású anyagainak közkinccsé tétele.

Ottinger Károly a vásárban. TD 77.5.14.

A kiállítás szentendrei vonatkozású részlete

A kiállítás és a rendezvények ismeretterjesztő szándéka megvalósult. A mai városi generációk számára a mézeskalács a cukorhabbal mintázott karácsonyi süteménnyel azonos. A látogatók sokat kérdeztek a kétféle készítési eljárásról, rácsodálkoztak az ütőfák művészi formavilágára, szimbolikájára, a háziasszonyok műtárgy-másolatot szerettek volna beszerezni otthonra. Kurátorként, néprajzusként értékes adatokat gyűjtöttem néhány látogatótól, akik történeteket meséltek a karácsonyi mézeskalácsról, a sütemény más ajándékozási alkalmairól, gyerekkori élményekről, búcsúvásárokról. Emlékeik alapján gyarapodtak ismereteink a szentendrei műhelyekről, mesterekről.

KAPCSOLÓDÓ PROGRAMOK, MÚZEUMPEDAGÓGIA

A 3. teremben, a műhely-rekonstrukció mellett alakítottuk ki egy állandó, 20-25 fő leültetéséhez, alkotó munkájához alkalmas teret. Itt lenézhatték a látogatók a mézeskalácsos mesterségről szóló filmet, tapinthaták a méhviaszt, gipsz-formákba simított gyurmával kipróbálhatták az "ütőfás" mintázást. Ugyancsak próbálkozhattak három féle fa - nyár, fenyő, tölgy - vésésével is, a kiállított ütőfák apóján. A meghirdetett programokat a kiállítás helyszínén, a Szentendrei Képtárban a négy adventi vasárnaphoz igazítottuk.

Egyedi kiszűrő-formák tervezése és elkészítése sárgaréz szalagból (2015. 11. 29.) A formákhoz a résztvevő gyerekek és felnőttek a műhelyben látható kiszűrők közül választottak mintát.

Mézeskalácsfigura-készítés és díszítés (2015. 12. 6.). A gyerekek kisütött kalácsokat kaptak, amit tojáshabbal díszítettek. Ebben tájékozottak és gyakorlottak voltak, egyértelmű a családban, iskolában végzett ilyen tevékenység hatása.

Gyertyamártás és díszítés (2015. 12. 13.). A kiállítás tárgyai révén a gyertyakészítésnek a helyi mesterek által gyakorolt technikáját, az öntést ismerték meg a résztvevők. A foglalkozás keretében a másik technikát, a gyertyamártást próbálták ki. Rátétes díszű, illetve csavart gyertyák készültek.

Mézeskalács-olvasó készítése (2015. 12. 20.). Az "olvasó" színezett tésztaja megmozgatta a gyerekek fantáziáját, két színből összeillesztett kalácsok, szívek, csillagok sülték ki a közeli étterem konyhájában.

Kuratori tárlatvezetés volt 4 alkalommal. Emellett a múzeumpedagógusok tartottak tárlatvezetést óvodás, iskolás és nyugdíjas csoportoknak a kiállításához kapcsolódó foglalkozások alkalmával. Szentendrén 8 foglalkozás volt 177 fővel, Ráckeveén 11 foglalkozás, 248 fő részvételével.

A látogatók száma Szentendrén 807, Ráckeveén 568, összesen 1375 fő volt, kevesebb a tervezettnél. A kiállítás nyitva tartását tudatosan a karácsonyi ünnepkör idejére terveztük, de az adventi készülődés, a közösségi elfoglaltságok mellett kevesen jöttek be a múzeumba. A látogatottság januárban nőtt meg.

A KIÁLLÍTÁS A MÉDIÁKBAN

„Ha karácsony, akkor mézeskalácsos kiállítás” - Sz. Tóth Judit cikke. Szentendre és vidék XXIX. évf. 21. szám, 2015. 12. 14. 23. old.

„Mézeskalács-történet a Képtárban” – Ferenczy Barbara tudósítása. Pilis-Dunakanyari Hírmondó XI. évf. 2015. 12. szám 4. old.

„Mézesbáb-kiállítás nyílt az Árpád Múzeumban”. Jáki Réka ismertetése. Ráckevei Újság 2016. 3. szám 13-15. old.

„Mézesbábosok hagyatéka” – Szabó Magdolna írása a Magyar Múzeumok online felületén. http://magyarmuzeumok.hu/targy/2923_mezesbabosok_hagyateka

Egy rádió-riport készült a kurátorral. A Szentendre TV két adása a szentendrei kiállításról, illetve a kapcsolódó programokról, a Kör Tv a Ráckeveén megrendezett kiállításról tudósított.

<http://www.orientpress.hu/152003>

http://www.tvszentendre.hu/musor/szentendre_ma_tv_szentendre_2015_12_25

<https://www.youtube.com/watch?v=Ph8qtDbUXTU>

Sz. Tóth Judit
muzeológus, kurátor

A kiállítás meghívója

Megnyitó, 2015. november 27.

Az első terem

Szentendrei mézesbábok az 1950-es évekből

A második terem

Fogadalmi tárgyak öntőmintái

A gyertyamártó műhely részlete

Gyertyák, mécsesek Péterfi Gyula kollekcójából

Műhely-rekonstrukció és tabló a harmadik teremben

Ismerkedés a szimbólumokkal Szentendrén

és Ráckeven

Adventi foglalkozás Szentendrén

Kisült a kalácsunk

Kézműves foglalkozás Szentendrén

Mézesbáb díszítés Ráckeviden